

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Uzaktan Eğitimde Değerler Eğitimi *

Values Education in Distance Education According to Social Studies Teachers

Samet KORKAK ¹ Prof. Dr. Ersin TOPÇU ²

Öz

2019'da ortaya çıkarak insanların sağlığını ve hatta yaşam tarzını alt üst eden Covid 19 salgını, eğitim anlayışını da kökten değiştirmiştir. Bu sürecin başında birçok ülkede okullar tatil edilmiş, ardından da eğitim tamamen uzaktan bir şekilde verilmeye başlamıştır. Öğretmen ve öğrencilerin bu süreçte internette geçirdiği vaktin büyük oranda artması, akademik kaygıların ötesinde değer anlamında da bir kaygının oluşmasına neden olmuştur. Zira ilkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitimin, uyum süreci olmadan hazırlıksız bir şekilde tamamen internetin sınırsız dünyasında verilmeye çalışılması süreci zorlaştırmıştır. Bu nedenle eğitimin tüm seviyelerde uzaktan yapıldığı bu süreçte, akademik amaçların ötesinde değer eğitiminin de aksatılmadan yürütülmesi önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, öğretmen görüşleri doğrultusunda uzaktan sosyal bilgiler eğitiminde, değerler eğitiminin yerini ve önemini tespit ederek bu konuda yaşanan problemlere çözümler üretebilmektir. Nitel yöntemlerden olgubilim deseninin kullanıldığı bu araştırmanın çalışma grubunu Tokat il genelinde görev yapan 28 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler R tabanlı QDA programıyla betimsel analiz yapılarak çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre değer eğitiminde aile ve okulun çok önemli bir yeri olmakla birlikte, bu konuda yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime kıyasla daha etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değerler eğitimi, sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan eğitimde değerler eğitimi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The Covid 19 pandemic, which emerged in 2019 and disrupted people's health and even lifestyle, has radically changed the understanding of education. At the beginning of this process, schools were canceled in many countries, and then education started to be provided completely remotely. The sudden and significant increase in the time teachers and students spend on the internet in this process has caused a concern in terms of value beyond academic concerns. The fact that education from primary school to university, is given in the limitless world of the internet without preparation and adaptation process has made the process difficult. Therefore, in this process where education is provided remotely at all levels, it is important that value education beyond academic goals is also carried out without interruption. In this direction, the aim of the study is to determine the place and importance of values education in distance social studies education in line with teacher views and to find solutions to the problems experienced in this regard. The study group of this research, in which the phenomenological design, one of the qualitative methods, was used, consisted of 28 social studies teachers working in Tokat province. The data collected through a semi-structured interview form prepared by the researcher were analyzed by descriptive analysis with the R-based QDA program. According to the results obtained from the research, although family

* Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığında ilk yazar tarafından yazılan "Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Tonaba Ortaokulu, Erbaa/Tokat sametkorkak@gmail.com

² Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ersintopcu@amasya.edu.tr

Atf için (to cite): Korkak, S. ve Topçu, E. (2025). Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre uzaktan eğitimde değerler eğitimi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 41-56

andschool have a very important place in value education, it was seen that face-to-face education is more effective than distance education in this regard.

Keywords: Social Studies, values education, distance education, social studies teachers

Paper Type: Research

Giriş

Tarihte ilk defa ABD’de okutulmaya başlanan sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, sosyoloji vb. farklı sosyal bilim dalları aracılığıyla insanın, yaşadığı topluma başarılı bir şekilde uyum ve katkı sağlayarak etkin bir vatandaş olmasını amaçlayan bir derstir (Güngördü, 2001; Moffatt, 1957; Sever, 2015). Bu süreçte dersin en fazla ehemmiyet verdiği konulardan birisi de değerler eğitimidir. Bilim ve teknolojinin çok hızlı bir şekilde geliştiği ve doğrudan insanı, toplumu ve de yaşam tarzlarını değiştirdiği 21.yy’da değer, kültür ve gelenek kavramları da bambaşka bir mahiyet almıştır. Son dönemde bu değişimi hızlandıran en önemli olay ise sağlıktan, ekonomiye, siyasetten yaşam tarzına kadar tüm alanlarda köklü bir değişime neden olan Covid 19 salgınıdır (WHO, 2023). Adeta dünyanın dengesinin bozulduğu bu süreçten en fazla etkilenen alanlardan birisi de eğitim olmuştur. Hastalığın yayılma hızının artmaya başladığı 2020 yılının ilk aylarından itibaren çözüm olarak dünyanın birçok ülkesinde önce okullar tatil edilmiş, fakat bunun yeterli olmayacağı anlaşılınca da teknolojik alt yapısı ve uyum kapasitesi yeterli olan ülkelerde tamamen uzaktan eğitime geçilmek zorunda kalınmıştır. Uzaktan eğitim, sadece akademik değil genelde duyuşsal özelde de değer boyutunda niteliksel birçok sorunun yaşanmasına neden olduğundan değerler eğitiminin sekteye uğradığı da düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle bireyin topluma ve kurallara uyumu amacı ile ortaya çıkan sosyal bilgiler dersinin öğretmenlerinin, bu sürecin en önemli ayaklarından değerler eğitiminin nasıl yürütüldüğüne ilişkin görüşlerinin tespiti, yaşandığı varsayılan sorunların çözümünde ilk elden veri olacaktır.

1. Literatür Taraması

İnsanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütününe değer denir (Ulusoy ve Dilmaç (2020). Bir kavramın değer olarak kabul edilebilmesi için bir millet, bir birey veya bir topluluk açısından doğru, değerli, gerekli görülmesi, toplumun üyelerinin çoğunluğunun üzerinde hemfikir olması ve temel ahlaki ilkelere/inançlara uyumlu olması gerekmektedir. Değerlerin sosyolojik boyutunda; bireylerin kendi varlığı ve toplumun devamı için toplum üyelerinin çoğunluğunun üzerinde hemfikir olması; Psikolojik boyutunda, bireylerin kendi eylemlerini şekillendirmesi ve başka bireylerin davranışlarının yorumlanması; felsefi boyutunda doğrunun, yanlışın, iyi ve kötünün ne olduğu konuları önem kazanmaktadır. Değer eğitiminde en çok kullanılan yaklaşımlar, “Telkin Yoluyla Değerler Öğretimi, Değerlerin Açıklanması, Değer Analizi, Ahlaki Muhakeme” dir (Yazıcı, 2006).

Telkin yoluyla değerler öğretimi: Değerlerin doğrudan öğretimi olarak da bilinen bu yaklaşımın temeli devamlı ve kalıcı olan değerlerin, öğrencilere sürekli telkin edilmesi yani aşılmasına dayanmaktadır (Yazıcı, 2006).

Değerlerin açıklanması: Telkin yönteminin aksine bireylerin, neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında ya da neyin değerli olduğu hakkında alternatifleri ve sonuçlarını düşündükten sonra kendilerinin karar verdiği bir yaklaşımdır (Doğanay, 2011).

Değer analizi: Öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına ve hayata uyum sağlamalarına yardımcı olmayı amaçlayan bu yaklaşım, onların yaşadıkları problemlerle ilgili akıl yoluyla muhakeme yapmalarını ve işe duygularını karıştırmadan sistematik çözümler bulmalarını istemektedir (Baysal, 2013).

Ahlaki muhakeme: 5n1k ilkelerine dayanan bu yaklaşımda öğrencilere, ikilemde kalacakları örnek olaylar ve hikâyeler anlatılarak onların olaylar üzerinde düşünüp tartışarak değerleri kazanmalarını sağlanmaktadır.

İnsanların sorunsuz bir şekilde bir arada yaşayabilmesi için elzem olan değerlerin, eğitim aracılığıyla çocuklara verilmesi son derece önemlidir. Bu amaçla TTKB (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı), tüm eğitim programlarında öğrencilere verilmesi planlanan 10 tane kök değer belirlemiştir. Bu kök değerler: “Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” tir. Bu programlar içerisinde sosyal bilgiler dersinin konu ile ilgili olarak ayrı bir sorunluluğun olduğunu söyleyebiliriz. Zira temel amacı uyumlu ve problem çözebilen vatandaş yetiştirmek olan bu dersin söz konusu amacına yönelik olarak diğerlerine kıyasla değerlere çok daha fazla ihtiyaç duyduğu aşikardır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da hem dersin özel amaçlarında hem de ayrı başlıklar halinde değerler önemli bir ölçüde yer almaktadır. 2018 programında yer alan değerler şunlardır: Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik, Yardımseverlik (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler, konularını doğrudan insan yaşamından alarak, muhatabı insan olan değerlerle ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgilerde değer eğitimi verilen bu önemin uzaktan eğitim sürecinden nasıl etkilendiğinin bilinmesi önem arz etmektedir. Uzaktan eğitim, internet teknolojileri aracılığıyla zaman ve mekân gibi faktörlerden bağımsız bir şekilde, bireylerin fiziksel olarak bir araya gelmesine gerek kalmadan sanal ortamda sesli ve görüntülü bir şekilde, öğrencinin istediği zaman dersleri tekrar görüntüleyebileceği bir eğitim sistemidir (URL-1, 2021). Dünyada ilk olarak ABD ve İngiltere’de mektupla başlayan uzaktan eğitim, teknolojinin gelişmesiyle günümüzde internet aracılığıyla bilgisayar ve cep telefonlarından çevrimiçi yapılabilir bir hale gelmiştir. Türkiye’de de 1950’lerde radyo ile başlayan uzaktan eğitim, mektup, tv ve 1990’lardan itibaren de internet aracılığıyla devam etmiştir. Bu süreçte 1982’de Anadolu Üniversitesi açıktan/uzaktan eğitim faaliyetlerine başlamış, 1996’da uzaktan eğitimde internetin kullanımından sorunlu olmak üzere TÜBİTAK’a bağlı Ulakbim kurulmuştur. 1998’de ODTÜ, 2000’de Sakarya, 2001’de Ahmet Yesevi Üniversitesi uzaktan eğitim faaliyetlerine başlamıştır (Keskinlik ve Karataş, 2020).

Herhangi bir sebepten ötürü yüz yüze eğitime katılma imkânı olmayan/katılmak istemeyen ve kendine özgü öğrenme hızı olan öğrenciler için fırsat eşitliği sunan uzaktan eğitim fiziksel dezavantajları da ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte, uzaktan eğitimde kullanılan araçlarda yaşanabilecek teknik sıkıntılar, kendi başına çalışma yeterliliği ve özdisiplini zayıf olan öğrencilerin derse karşı güdülenmekte zorlanmaları, ders esnasında internette oyalanma ve özellikle uygulamaya yönelik bazı derslerin öğretiminin zor olması gibi dezavantajları da bulunmaktadır (URL-2, 2021).

Dünyada daha önceleri belli spesifik örneklerinin olduğu uzaktan eğitim uygulaması, pandemi döneminde aralarında Türkiye’nin de olduğu birçok ülkede her sınıf seviyesinde uygulanmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2020). Bilişsel ve duyuşsal anlamda hazırlıksız yakalanan öğretmen ve öğrenciler ise bu sürecin en büyük mağdurlarından olmuştur. Uzaktan eğitim ile ilgili yerli (Akgül ve Oran, 2020; Dündar ve Yeşilyurt, 2020; Can, 2020; Görgülü-Arı ve Hayır-Kanat, 2020; Sarı, 2020; Dere ve Akkaya, 2020; Seyhan, 2021; Körükcü, 2021) ve yabancı (Kelly & Columbus, 2020; Nugroho vd., 2020; Toquero, 2020; Wang & Su, 2020; Wargadinata vd., 2020) birçok çalışma yapılmışsa da bu makalenin üretildiği tez çalışmasının ilk dönemlerinde uzaktan sosyal bilgilerde değerler eğitimi ile ilgili çalışma sayısı oldukça azdır. Buna sebep olarak, pandeminin çok hızlı ve süresi belirsiz bir şekilde hayatımıza girmesinin sebep olduğu büyük belirsizlik gösterilebilir.

İnternetin, önce bilgisayar ardından cep telefonları aracılığıyla hayatımızı şekillendirdiği bu dönemde eğitimin tamamen uzaktan olması, pandemi döneminde yaşanabilecek birçok

olumsuzluğu ortadan kaldırmış olsa da beraberinde farklı sorunlara da sebep olmuştur (Can, 2020; Daniel, 2020; Ülger, 2021). Öğrencilerin derslerini, somut gerçekliği olmayan sanal sınıflarda uzaktan yaptıkları bu süreçte, ders aralarında, sonrasında hatta bazen ders esnasında günün hatırı sayılır bir bölümünü, internetin sınırsız dünyasında zaman geçirerek olumsuz birtakım davranışlar sergiledikleri de bilinmektedir (Erdoğan-Marsak, 2020; Yorulmaz ve Söyler, 2022). Hayatın büyük oranda evlerde kapalı bir şekilde yaşandığı bu dönemde internet sayesinde birçok sorun uzaktan kolaylıkla halledilmiş olsa da başta sosyalleşme olmak üzere duyuşsal boyutta sebep olduğu sorunlarda göz ardı edilemeyecek kadar fazla olmuştur. Milli Eğitimin temel amaçlarından birisinin de birtakım değerlere sahip vatandaş yetiştirmek olduğu dikkate alındığında denetimin son derece zor olduğu uzaktan eğitim sürecinde değer eğitimi son derece önemli hale gelmektedir. Zira günümüzde öğrencilerin, kendilerine rol model olarak tercih edebilecekleri çok fazla sayıda yanlış örneği görebildikleri internet ortamında derslere devam etmek ciddi risklerde barındırmaktadır. Bu çalışma faydası kadar zararının olduğuna inanılan internet aracılığıyla eğitim sürecine devam edilmesinin değer eğitime ne tür bir etki yaptığını sosyal bilgiler öğretmenleri nazarında tespit ederek somut önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Fakat birçok nedenden ötürü akademik başarının öncelendiği bu süreçte değer eğitimi nispeten arka planda kaldığından böyle önemli bir konunun uzaktan eğitimdeki boyutu tam olarak bilinmemektedir (Karadağ ve Yücel, 2020; Keskin ve Özer-Kaya, 2020; Buzpınar ve Tosun, 2021; Körükcü, 2021). Yüz yüze eğitime göre hazırlanmış bir müfredatın birdenbire uzaktan verilmeye başlanması, değişime hazırlıksız yakalanan öğretmen ve öğrenciler için oldukça zor olmuş ve kazandırılması hedeflenen değerler de dahil olmak üzere tüm müfredat içeriğini tehlikeye sokmuştur. Bu nedenle bilhassa uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin çok fazla ihtiyaç duyduğu duyuşsal alana hitap eden değerlerin kazandırılması konusunda fark edilen bu boşluğun kısmen de olsa doldurulması adına yapılan bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin,

1. Değerler hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Uzaktan değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın amacı ve önemi

Uzaktan eğitimin hem bireysel hem de toplumsal olarak gittikçe vazgeçilmez bir konuma geldiği bu dönemde, internetle birlikte kültürel/ahlaki değerlerin değişmesi ve yaşanan yozlaşma, değerler eğitiminin bu süreçteki yeri, önemi ve kapsamının araştırılmasını gerekli hale getirmektedir. Söz konusu durum göz önüne alınarak yapılan bu çalışmanın amacı, uzaktan eğitimle işlenen sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin yerini ve önemini öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit ederek bu konuda yaşanan problemlere çözüm yolları bulabilmektir. Bu şekilde literatür kısmında bahsedilen bireylerin pandemi döneminde eğitim alanında, toplumsal alanda ve kişisel ilişkilerde yaşadıkları sorunların giderilmesi adına son derece faydalı kararların alınmasına da katkı sağlanabilir.

2. Yöntem

Nitel yöntemin benimsendiği çalışmada, amaca uygun olarak olgubilim deseni (fenomenolojik desen) kullanılmıştır. Nitel araştırma, yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik yorumlayıcı yaklaşıma dayanan bir çalışmadır. Olgubilim deseni bireyin,

farkında olduğu ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığı olguları deneyimlemesi sonucu oluşturduğu anlamlara odaklanan desendir. Bu desenin tercih edilmesinde, katılımcıların uzaktan değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi etkili olmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışma için 24.02.2021 tarih ve E-30640013-108.01-8030 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, araştırmacının, ulaşım ve izin konusunda sıkıntı yaşanmaması adına görev yaptığı il genelinden uygun/kolay örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntem, zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Tokat il genelinde görev yapan 28 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı demografik bilgileri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Cinsiyet	N	%	Meslek yılı	N	%	Eğitim durumu	N	%	Okul yerleşim yeri	N	%
Erkek	19	67,9	1-4 yıl	1	3,6	Lisans	25	89,3	İl merkezi	2	7,1
Kadın	9	32,1	5-9 yıl	7	25	Yüksek lisans	3	10,7	İlçe merkezi	18	64,3
Toplam	28	100	10+ yıl	20	71,4	Doktora	0	0	Köy	8	28,6
			Toplam	28	100	Toplam	28	100	Toplam	28	100

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacının hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken ilk etapta literatür taraması yapılarak 17 soru hazırlanmış ve 2021 yılı Ekim ayında üç farklı sosyal bilgiler öğretmenine pilot uygulaması yapılmıştır. Yine aynı form üç alan ve bir Türkçe dil uzmanına gönderilerek görüşleri alınmıştır. Pilot uygulaması yapılan öğretmenler ve uzmanların görüşleri doğrultusunda demografik bilgiler ve görüşme sorularından oluşan iki kısımlı formda soru sayısı 10'a indirilerek son hali verilmiş, Aralık 2021'de gönüllü katılımcılara pandemi koşulları da gözetilerek e-posta yoluyla uygulanmış ve sonuçlar 15 gün içerisinde toplanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, bilgisayar ortamında R tabanlı QDA programı kullanılarak oluşturulan temalar altında, bulguların açık ve anlaşılır bir şekilde alıntılarla betimlenmesi anlamına gelen betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu süreçte oluşturulan temalar ise; değer, değer eğitimi, uzaktan değer eğitimi ve uzaktan sosyal bilgilerde değer eğitimi olarak belirlenmiştir. Geçerliliği sağlamak adına katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış, güvenilirliği sağlamak adına ise üçgenleme tekniği uygulanmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilerin, kesinlik, tamlık, yansızlık ve analizlerin algılanışı hakkında iki farklı alan uzmanının da görüşleri alınarak analizler karşılaştırılmıştır (Patton, 2014; Miles & Huberman, 2015). Güvenilirlik için yapılan son işlem ise Stemler'in (2001) kodlayıcı ya da kodlayıcılar arasındaki uyum yüzdesinin yüksek olması, ölçüm güvenilirliğinin yüksek olduğunu gösteren ölçüm güvenilirliği formülü uygulanmıştır. Bu çalışmada da iki kodlayıcının görüş birliği yüzdesi Miles ve Huberman'ın (2015) formülü ile hesaplanmış ve güvenilirlik %81 çıkmıştır. Araştırmada oluşturulan tema, kategori ve kodlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Oluşturulan tema, kategori ve kodlar

Tema	Kategori	Kod
Değer	Değerin anlamı	Davranış kalıbı, inanç, kimlik, kültür, kılavuz
Değerler eğitimi	Değer eğitiminin önemi	Aile, okul/müfredat, rol model olma,
Uzaktan değerler eğitimi	Uzaktan değer eğitiminin olumlu ve olumsuz yanları	Yetersizlik, teorik, zaman ayıramama, kontrolsüzlük

Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi	Sosyal bilgiler ve uzaktan değerler eğitimi	İçerik, yöntem/teknik, zaman, gereklilik
---	---	--

2. Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, değerler hakkındaki görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular, alt problemler doğrultusunda aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Değer kavramına ilişkin öğretmen görüşleri

<i>Kod</i>	<i>Katılımcı</i>	<i>Frekans</i>
Davranış kalıbı	K1, K3, K5, K7, K8, K9, K11 K13, K22, K26, K27, K28	12
İnanç	K13, K14, K15, K18, K25	5
Kültür	K15, K18, K20, K22, K24	5
Kılavuz	K1, K2, K7, K15	4
Kimlik	K3, K19	2
Diğer	K17	1

Bu alt probleme ilişkin değer boyutunda elde edilen bulgular aşağıdadır.

Öğretmen K3: “Değerler, bizi biz yapan, bir arada yaşamamızı sağlayan ve yarınlara güvenle ulaşmamızı sağlayacak olan binlerce yıllık yaşayarak oluşturulmuş maneviyatımızdır.”

Öğretmen K9: “Değerler, toplumda yazılı olmayan ahlaki ve manevi olarak geçmişten beri toplum için önemli olan; olumlu, yapıcı, birleştirici ve toplumu bir arada tutan düşünce veya davranış kalıplarıdır. Toplumun kendi benliğini global dünyaya entegre ederken bu değerleri de koruması milli kimlik açısından son derece önemlidir. Teknoloji çağında yaşadığımız bu dönemde yabancı kültürlerin olumsuz yansımalarını fazlasıyla görüyoruz. Bu yüzden değerler eğitimine önem verilmelidir.”

Öğretmen K15: “Değerler, davranışlarımıza rehberlik eden, yol gösteren inanç, düşünce ve kurallardır. Bireylerin ve toplumun huzur içinde yaşamaları ve varlığını mutlu şekilde devam ettirebilmesi için tüm insanlara kazandırılması gerektiği görüşündeyim.”

Öğretmen K23: “Toplumsal yardımlaşma dayanışma ve birliktelik için, toplumsal huzur ve refah için değerler olmazsa olmazdır. Değerlerimizin tüm bireyler tarafından kazanılması her ne koşulla olursa olsun ihmal edilecek bir durum değildir. Çünkü değersiz bir toplumun yaşamaları mümkün olamaz.”

Öğretmenlerin görüşme formuna verdikleri cevaplara bakıldığında, milli kimliğin korunması, bireysel/toplumsal uyum, huzur ve mutluluk adına aileden başlayıp okulda devam eden, binlerce yılın kültürel birikimi olan inanç, düşünce ve kurallardan oluşan kısacası birey toplum ilişkisini biçimlendiren değerlerin, toplum ve onu ayakta tutan kültür için son derece önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 4. Değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri

<i>Kod</i>	<i>Katılımcı</i>	<i>Frekans</i>
Aile	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K19, K20, K22, K23, K24, K26, K27, K28	19
Okul/müfredat	K5, K6, K8, K9, K14, K18, K19, K20, K23, K24, K25	11
Rol model olma	K15, K18, K20, K22, K24, K27	6

Bu alt probleme ilişkin değer eğitimi boyutunda elde edilen bulgular aşağıdadır.

Öğretmen K9: “Değerler eğitimi, okul çağındaki tüm bireylere toplum için önemli, bir arada yaşamamızı sağlayıcı milli değerlerimizin verilmesidir. Bu nedenle değerler tüm derslerin içeriğine müfredat olarak eklenmeli. Milli ve insani değerlerimizi korumak ve yaşatmak adına bu yapılmalı.”

Öğretmen K19: “Değerler, çocuğun çevresini tanımaya başladığı andan itibaren doğru ve güzeli ona yaptırıp yaşatarak öğretilmelidir. Ailelerimiz kendi değer yargılarını değil, toplumun ortak benimsediği değer yargılarını çocuğa öğretmeli ve demokratik yaşam biçimini ailede hissettirmelidir. Okullarımızda ise başta biz öğretmenler öğrencilerimizin fikirlerine saygı duymalıyız. Yaptıkları hatalarda doğru davranışın ne olması gerektiğini, empati kurarak düşünmelerini sağlamalıyız. Ayrıca drama etkinlikleri ve toplumsal sorumluluklar vererek değerlendirebilmeliyiz.”

Öğretmen K20: “Önce rol model sonra çeşitli etkinlikler yoluyla kazandırılır. Okul ve aile önemlidir çünkü çocuk zamanının büyük bir kısmını okul ve ailede geçirir.”

Öğretmen K23: “Değerlerimiz en güzel model olarak kazandırılır. Aile değerlerin kazandırılmasında ilk yer okuldur. Değer eğitimi ailede başlar. Okulda ise bu durum devam eder. Hem aile bireyleri hem de okuldaki tüm çalışanlar, değerlerimizi bizzat yaşayarak öğrencilere örnek olarak değerlerimizin öğrenciler tarafından da yaşatılmasını sağlayabiliriz. Fakat günümüz internet çağına sadece aile ve okul ile sınırlı kalınamaz. Bu alan ihmal edilemez.”

Öğretmen K24: “Eğitim başlı başına üçlü sac ayağıdır. Değerler sadece öğretmen isteği, öğrenci isteği ya da aile isteği ile kazandırılmaz. Bu üçlünün eş zamanlı aynı istekte ve kazandırmaya çalıştığı değeri davranışlarına yansıtma sorumluluğu olduğu gibi aile de davranışları ile çocuğa rol model olmalıdır. Tabi bütün bunlar olurken öğrenci de bu değeri kazanmaya yönelik hazır bulunuşluğa sahip olmalıdır.”

Öğretmen K27: “Değerler eğitiminin ailede başlaması gerektiğini düşünüyorum. Çocukların model alarak öğrendiğini göz önüne alırsak anne-baba çocuk için rol model olmalı. Çocuk büyüyünce, okul devreye girince öğretmenlerimiz rol model olarak devreye girmektedir. Derslerde bütün öğretmenlerimizin değerler konusunda öğrencilerimize bilgilendirdiklerini düşünüyorum. Özellikle sosyal bilgiler dersinde daha fazla değerler eğitimine önem verildiğini şahsım adına söyleyebilirim. Okulumuzda her ay ayrı bir değer işlenmekte gerek pano çalışması gerekse derslerde bilgilendirme yapılarak değerlerimiz öğrencilerimize aktarılmaktadır.”

Katılımcılardan elde edilen verilere bakıldığında, insanların toplumda bir arada yaşamaları konusunda olumlu etkileri olduğuna inandıkları değerler eğitiminin ailede başlaması ve okul ile devam etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğretmenlerin yaparak yaşayarak ilerleyecek bu süreçte farklı etkinlikler yaptığı, saygı, empati ve örnek davranışlarla rol model olmanın çok etkili olduğu ifade edilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, uzaktan değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 5. Uzaktan değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri

<i>Kod</i>	<i>Katılımcı</i>	<i>Frekans</i>
Yetersizlik	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K19, K20, K22, K23, K24, K26, K27, K28	17
Teorik	K7, K8, K11, K12, K13, K14, K15, K18, K20, K22, K24, K25, K27, K28	14
Zaman ayıramama	K4, K5, K6, K8, K18, K20, K23, K24, K28	9
Kontrolsüzlük	K3, K10, K19	3

Bu alt probleme ilişkin uzaktan değer eğitimi boyutunda elde edilen bulgular aşağıdadır.

Öğretmen K2: “Uzaktan değerler eğitiminde çok yetersiz kaldığımızı düşünüyorum. Değerler eğitimine zaman ayırmadığımız ve velilerin de zaman zaman derslere katılmasından kaynaklı yeterli olmadığını düşünüyorum. Ayrıca günümüz öğrencileri birçok konuda duyarsız, umarsız olabiliyor. Bu nedenle dikkatsiz dinleme, iletişim eksikliği gibi nedenler bu konuda sorun yaşamama neden oluyor.”

Öğretmen K4: “Uzaktan eğitim sadece değerleri anlatır. Oysa çocuklar uygulamalı öğrenir. Okul, çocukların derste, teneffüste yaşayarak öğrenmelerine imkân sağlar. Yüz yüze eğitim daha etkilidir. Uzaktan eğitimde değerler eğitimi yeterli değil. Uzaktan eğitimde her çocuğa erişemedik. Ailelerinden de eğitim desteği alamayan çocuklarımız oldu. Bizler bilgisayar karşısında olsak da çocuklarımız bize erişemedi.”

Öğretmen K6: Uzaktan da sorun yaşıyorum. Çünkü yüz yüzenin etkisi yaşanmıyor”

Öğretmen K7: “Uzaktan eğitimin eksileri çok fazla. En çok da arada mesafelerin olması. Dolayısıyla öğrenciyle uzaktan kurulan iletişimde değerlerin kazandırılması çok kolay olmayacaktır. Çünkü sağlıklı bir iletişim kurmak, öğrencinin kalbine dokunabilmek kolay değildir ki uzaktan hiç kolay olmayacaktır. Yüz yüze eğitim daha doğal, daha sıcak bir ortam sağlayarak iletişimi kuvvetlendirmektedir.”

Öğretmen K8: “Uzaktan eğitimde her ne kadar bu konuda çalışmalar yapıldıysa da yüz yüze eğitim kadar etkili olamadı. Her zaman cam ekran istemesek de aramıza bir duvar ördü.”

Öğretmen K10: “Ne şekilde olursa olsun çocuklarımıza değerler eğitimi verilmeli. Uzaktan eğitim sırasında öğrenciler arkadaşlarından ve öğretmenlerinden uzak kalıyorlar ve internette daha fazla zaman harcıyorlar. Dolayısıyla internetin olumsuz yönlerinden etkilenebilirler. Değerlerimizden uzaklaşabilirler. Tüm öğrencilerimize ulaşamıyoruz mesela. Derse bağlanabilen öğrencilerin de takibini yapma zorlukları var. Dersi işlemek bile zorken değerler eğitimi daha da zor oluyor. Çocuklarımıza uzaktan da olsa sahip çıkmak hepimizin görevi.”

Öğretmen K20: “Uzaktan eğitim ile değerlerin sağlıklı verilemeyeceğini düşündüğümünden ötürü uzaktan eğitimde değerler eğitimi vermemekteyim.”

Öğretmen K28: “Online eğitimde katılımcı azlığı, süre sıkıntısı, değerler eğitiminin çok soyut kalması gibi sebeplerden dolayı tam olarak değerler eğitimi etkinlikleri yapılamamıştır.”

Öğretmenlerin görüşme formuna verdikleri cevaplara bakıldığında, uzaktan eğitimin, öğrencilerin ihtiyaç duyduğu sağlıklı bir iletişimin kurulmasına engel olduğu, duygulara, kalbe dokunulmasının zor olduğu bu nedenle değerlerin eğitimin uzaktan eğitime kıyasla yüz yüze de daha iyi kazandırıldığını kısacası işin doğası gereği uzaktan eğitim de değerlerin kazandırılmasına yönelik yapılanların yetersiz olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımın az olması ve süre sıkıntısı gibi nedenlerin, bazı öğretmenlerin değer eğitimine hiç zaman ayıramamalarına da sebep olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir? alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 6. uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimine ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcı	Frekans
İçerik	K1, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K19, K20, K22, K23, K24, K26, K27, K28	16
Ölçme değerlendirme	K7, K8, K10, K11, K12, K13, K15, K18, K20, K22, K23, K24, K25, K27, K28	15

Yöntem ve teknik	K1, K2, K3, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K18, K23, K24, K28	13
Zaman	K10, K12, K13, K19	4
Gereklilik	K10	1
Diğer	K21, K22	2

Bu alt probleme ilişkin uzaktan sosyal bilgilerde değer eğitimi boyutunda elde edilen bulgular aşağıdadır.

Öğretmen K5: “Derste değer eğitimi ile ilgili olarak değerın konusuna göre önce soru cevap sonra o değer ile ilgili video izleme sonra da o değerın günlük hayatta uygulanabilirliği le ilgili öğrencilerden fotoğraf vs ile geri dönüt vermelerini istedim.”

Öğretmen K9: “Bu konuda sadece dersin içeriğinde olan konulara değindim. Sosyal yardımlaşma, kültürel öğelerimiz gibi konular dersimizin konularında olduğu için yeri geldikçe üzerinde durdum.”

Öğretmen K10: “Dersimiz milli ve manevi değerlerin verilmesi açısından büyük bir öneme sahip. Vatan sevgisi, millet bilinci, empati, farklılıklara saygı, önyargı, kalıp yargı, çevre bilinci gibi kavramların geçtiği konularda çeşitli slaytlarla, sınıf içinde dramalarla, örnek hikâyeler yoluyla, hikâye tamamlama etkinlikleriyle değerleri doğrudan ve dolaylı şekilde vermeye çalışıyorum.”

Öğretmen K12: “Müfredatımız çok yoğun, ders saatimiz az olduğu için dersimizi zevkli hale getirebilecek uygulama ve etkinliklere bile çok az zaman bulabiliyoruz. Konuyu yetiştirme kaygımız azaltılmalı. Değerler eğitimi üzerinde fazla durabilecek zamanımız olmuyor.”

Öğretmen K13: “Yeteri kadar öğrenciye uğraşamadığı gibi verilen mesajlarda yeteri kadar etkili olamadı. Uzaktan eğitim döneminde meydana gelen hasarların onarımı da yılları alacaktır. Buna rağmen adil olmak, merhametli olmak ve vatansever olmak, yardımlaşma ve dayanışma değerlerini kısa filmler, olaylar, kahramanlar, liderler üzerinden örnek olaylarla iletmeye çalıştım.”

Öğretmen K23: “Genellikle örnek hikayeler veya kısa videolarla değerlerimiz ile ilgili çalışmalar yapıyorum. Ayrıca günümüz internet çağında öğrencilerden de değerlerimiz ile ilgili kısa videolar çekmesini mümkün olduğunca istiyorum.”

Katılımcılardan elde edilen bulgulara baktığımızda uzaktan sosyal bilgilerde değer eğitiminin birçok nedenden ötürü çok verimli olmadığı ifade edilmektedir. Bu sorunların başında: derse katılımın az olması, iletişim problemleri, müfredatı yetiştirme kaygısı, öğrenci ile yeterli vakit geçirememesi, kontrolün zor olması, motivasyon zayıflığı gibi nedenler gelmektedir. Bu olumsuzlukların kişinin ruhuna duygularına kısacası onun insan tarafına hitap eden değer eğitimine de olumsuz yansıdığı buna rağmen zorlanılsa da verilmesi gerektiğine inanıldığı ifade edilebilir. Verilen cevaplara bakıldığında öğretmenler, uzaktan eğitim sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi ile ilgili en fazla düz anlatım, video ve görsel kullanımı, örnek olay, hikâye/masal anlatımı gibi etkinliklerle değerler eğitimi yaptıkları görülmektedir.

Tartışma

Öğretmen görüşleriyle uzaktan sosyal bilgilerde değerler eğitiminin araştırıldığı bu çalışmada araştırmamıza katılan öğretmenlerin büyük bir bölümünün değer kazanımında aile ve okulun rollerinin göz ardı edilemeyecek kadar önemli olduğunu, bununla birlikte iki kurumun eşgüdüm içerisinde hareket etmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuç, Yazıcı (2006) ile Genç ve Barut (2019)'un yaptığı çalışmalardan elde edilen, çocuğun doğru ve yanlış davranışlarının birçoğunu okula başlamadan önce ailede kazandığı ve sonrasında okulda devam ettiği bulgularıyla da örtüşmektedir. Zira insan, doğduğu andan itibaren hayatının ilk ve en önemli dönemini geçirdiği, dünyayı, insanları onun penceresinden tanımaya başladığı sosyalleşmenin ilk basamağı olan aile ortamında, tüm hayatı boyunca olacağı insana dair en kalıcı nitelikleri kazanmaktadır (Keçeli-Kaysılı, 2008; Dursun, 2010; Yılmaz ve Kesici, 2014; Özel ve Zelyurt,

2016; Tarhan 2019, a, b). Bilhassa son 20-30 yılda bireysel eğlenceyi ön plana çıkararak dijital oyun/eğlence teknolojilerinin mahalle arkadaşlığını ortadan kaldırması okulu, artık gerçek dünyada sosyalleşmenin zorunlu olarak ikinci basamağı haline getirmiştir. Bebeklikten çıkar çıkmaz kreş veya anaokulu ile başlayarak üniversite ile birlikte 20'li yaşların ortalarına kadar devam eden bu dönem, bireyin kişilik ve karakter şekillenmesinde ailenin hem tamamlayıcısı hem de devamı mahiyetindedir. Bu araştırmadan elde edilen, iki kurumun iş birliğinin, değer kazanımında öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği bulgusu, Genç ve Barut, (2019) ile Ergün ve Koç, (2022)'un çalışmalarından elde edilen, bu ortak tavrın, bireyin hem akademik hem de duyuşsal niteliklerine olumlu katkı yaptığı bulgularıyla da örtüşmektedir. Bu süreçte değer eğitimin, teorik boyutun ötesine geçilerek daha samimi ve içten rol model davranışlarla zenginleştirilmesi, bu eğitimdeki en etkili ve en kalıcı yolu olarak kabul edilebilir (Pekdoğan, 2017; Şanlı, 2019).

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre değerler, insan davranışlarını düzenleyerek toplumun mutlu, huzurlu ve birlik-beraberlik içerisinde yaşamasına katkıda bulunmaktadır. Bu sonuç Kuloğlu, Yaşar ve Özer (2021)'in birlikte yaptıkları çalışmadan elde edilen, değer eğitiminin toplumsal hayata ve insan ilişkilerine katkı sağlayacağı bulgusuyla da örtüşmektedir. Farklı karakter, beklenti ve yaşam tarzına sahip insanların birbirleriyle çok fazla iç içe yaşamak zorunda kaldığı günümüzde, programlarda yer almasa da sabır başta olmak üzere dürüstlük, duyarlılık, sevgi, saygı, yardımseverlik ve dayanışma gibi öteki ile bir arada yaşamayı kolaylaştıran değerler hem bireysel hem de toplumsal olarak hayatın getirdiği problemleri aşmada kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bununla birlikte eğitimin uzaktan-online bir şekilde yapılması, farklı nedenlerle dersin verimini düşürse de (YÖK, 2021; İşman, 2022) değişen zaman, öğrenci ve şartlar, akademik eğitimin yanı sıra değer eğitiminin de göz ardı edilmeden verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Araştırmamıza katılan öğretmenler, uzaktan sosyal bilgiler değer eğitiminde başta düz anlatım olmak üzere video ve görsel kullanımı, örnek olay, hikâye ve masal anlatımı gibi farklı etkinlikler yaptıklarını bununla birlikte derse katılımın az oluşu, müfredatı yetiştirme kaygısı, zaman problemi ve bazı teknik nedenlerden ötürü sürecin pek verimli olmadığını da ifade etmişlerdir. Elde edilen bu sonuç, YÖK'ün 2021 yılında akademisyenlere yönelik uzaktan eğitime dair yaptığı anketten elde edilen verilerin yanı sıra Birhan (2021), Koç (2021), Sarıbiyık (2022) ve Ulucan (2022)'in çalışmalardan elde edilen bulgularla da doğrudan örtüşmektedir. Bu çalışmalarda da katılımcılar, teknik nedenler, iletişim problemleri, uzaktan eğitimin soyut kalması, fırsat ve imkân eşitsizlikleri, çeşitli zaman ve verim problemleri gibi uzaktan eğitime dair problemleri dile getirmişlerdir. Günümüzde internet temelli bilgisayar teknolojilerinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi hem araştırma hem de uygulama alanlarında bilimsel çalışmalara ve eğitim süreçlerine doğrudan etki etmiş bu gelişmeler, konumuzla ilgili olarak uzaktan çevrimiçi eğitim sürecinin de temel taşı olmuştur. Bilhassa pandemi döneminde neredeyse tüm dünyada hızlı bir şekilde kısmen ya da tamamen uygulamaya konulan uzaktan eğitim (URL 1) yönteminin birçok açıdan olumlu yönleri olsa da yukarıda bahsi geçen olumsuzluklara da sebep olduğu aşikardır. Bu nedenle eğitimde daha etkili öğrenmeler için öğrencinin yaşına, ilgi ve yeteneklerine göre hazırlanan, öğrencinin doğrudan katılımını sağlayacak uzaktan eğitim yöntemine uygun etkinliklerin yapılması, bu süreçte dersleri daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getirmek adına önem arz etmektedir (Özen, 2019; Yıldız vd., 2021).

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin tamamına yakınının, uzaktan sosyal bilgilerde değer eğitimi amaçlı yapılan etkinliklerin yetersiz ve etkisiz olduğunu ifade etmeleri, öğretmenlerin uzaktan eğitime uygun materyal ve etkinlik hazırlama noktasında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Aksin (2020)'e göre öğretmenlerin bilgisayar, tablet, akıllı telefon, akıllı tahta gibi dijital teknolojilerle ilgili yeterliliklerinin artırılması, sosyal bilgilerin daha verimli geçmesi adına oldukça önemlidir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü, uzaktan sosyal bilgiler derslerinde değer eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Literatürde bununla ilgili bir

bulguya rastlanılmamış olsa da yüz yüze sistemde de değerler eğitimi yapmanın gerekli olduğu sonucuna ulaşılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Gür vd., 2015; Tulunay-Ateş, 2017; Hoplar, 2018; Karasu-Avcı vd., 2020; Kamer ve Şahin, 2021). Çünkü sosyal bilgiler dersi içeriğinden dolayı değerler eğitimine en uygun derslerden birisidir (Ulusoy, 2021). Yalnızca akademik başarının amaçlandığı bir eğitim sistemi, mutlu insanlardan oluşan huzurlu bir toplum konusunda yetersiz kalacağından değerler, her ne şarta olursa olsun eğitim sistemleri içerisinde yerini almalıdır. Yaklaşık 1,5 milyar öğrencinin kısmen ya da tamamen uzaktan eğitim gördüğü pandemi döneminde bahsi geçen rakam, ne kadar fazla insanın sanal dünyanın tehlikeleriyle karşı karşıya kaldığını görmek adına önemlidir (Alyanak, 2016; Sezgin, 2021). Bu durum, toplumun geleceği olan çocukların toplumsal değerlere sahip bireyler olarak yetiştirilmesinin, eğitimin önceliklerinden birisi olması gerektiğini açıkça göstermektedir.

Son olarak araştırmaya katılan öğretmenler, uzaktan eğitimde değerlerin kazandırılmasıyla ilgili olarak video-film gösterimi örnek olay, hikâye anlatımı, drama gibi etkinliklerin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Literatürde uzaktan eğitimde değerlerin etkili bir şekilde kazandırılması için yapılması gerekenler ile ilgili yeterli bulguya rastlanılamazken, özelde değer eğitimi üzerine olmasalar da yapılan bazı çalışmalarda uzaktan eğitimin daha verimli olması adına fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması, derse katılımın artırılması, çeşitli materyallerin kullanımı, öğrenci ve veli ile iletişimin artırılması gibi birçok uygulamanın gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır (Pişken, 2021; Tanta, 2021; Sarıbıyık, 2022). Bununla birlikte tüm bunların değer eğitimine de olumlu etki yapacağı düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulguları kısaca toparlayacak olursak insan davranışlarını istendik boyuta eviren ve en güçlü manevi dinamiklerden olan değer kavramı, aile ile başlayıp iş birliği içerisinde çevre ve okul ile devam eden bir eğitim süreci gerektirmektedir. Tüm dünyanın tam anlamıyla hazırlıksız yakalandığı ve eğitim başta olmak üzere yaşam biçimlerini değiştiren pandeminin zorunlu kıldığı uzaktan eğitim, olumlu olumsuz birçok farklı sonuca sebep olmuştur. Sanal dünyanın tehlikeleri arasında eğitim görmeyi amaçlayan öğrencileri, tüm yaşamları boyunca etkileyecek şekilde akademik yeterlilik ve değerlerle donatmak adına öğrenci-veli-okul üçlemesinin iş birliği son derece önemlidir.

Yapılan bu çalışma neticesinde bu gerçeklik dikkate alınarak öğretmenlerin, alan uzmanı akademisyenlerle bir araya gelerek uzaktan eğitim sürecine uygun farklı etkinlikler ve materyallerin yer aldığı bir değer eğitimi programı hazırlamaları ve ayrıca öğretmenlerin program ve etkinliklerin eğitim ortamında pratik uygulamaları konusunda eğitim almalarının sürecin daha verimli olması adına katkı sağlayacağı söylenilebilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın, alan uzmanı eğitimci akademisyenleri sürece dahil ederek okullarda ders vermeleri, öğrenci ve öğretmenlerin akademisyenin birikiminden doğrudan faydalanabilmelerinin de önünün açılması gerekmektedir. Kısacası her eğitimci akademisyen hem uzaktan hem de yüz yüze süreçte fiili ve devamlı olmak kaydıyla okullarda sadece öğretmene değil aynı zamanda öğrencilere de eğitim vermelidir. Her okul, adeta danışmanı ve çalışanı mahiyetinde olacak akademisyenlerle, değişen ve daha da değişecek eğitim süreçlerine hızlı adaptasyonu mümkün hale gelebilecektir.

Kaynakça

- Akgül, G. ve Oran, M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 15-37
- Aksin, A. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yenilikçi Teknoloji Kullanımı. Y. Ayaydın (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Teknolojinin Kullanımı: Uzaktan Eğitim İçin Alternatifler* içinde (s. 35-61). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi
- Alyanak, P. D. B. (2016). İnternet bağımlılığı. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 8 (5), 20-24.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi.
- Birhan, H. (2021). *Uzaktan eğitim aracılığıyla gerçekleştirilen fen bilimleri dersinin etkililiğine ilişkin öğretmen, öğrenci, veli ve yönetici görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD)*. 6(3), 112-142.
- Buzpınar, V. ve Tosun, M. (2021). Üniversitelerde pandemi döneminde verilen uzaktan eğitimin verimliliği üzerine bir araştırma (Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı örneği). *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (7)2. 116-125. Doi: <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2021.7.2.05>.
- Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49, 91–96. DOI:10.1007/s11125-020-09464-3.
- Dere, İ. ve Akkaya, A. C. (2022). Distance social studies courses in the pandemic period with the experiences of teachers. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51(2), 1172-1206. DOI: 10.14812/cufej.1035594.
- Doğanay, A., (2011). *Değerler eğitimi, sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir
- Dündar, R. ve Yeşilyurt, S. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı özelinde uzaktan eğitime bakış açılarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science Research*, 9 (1), 79-95.
- Erdoğan-Marsak, E. (2020). Sosyal bilimlerde uzaktan eğitimin ahlaki yansımalar açısından analizi. Koçoğlu, E. (Ed.). *Sosyal Bilimlere Uzaktan Eğitimde Bakış* içinde (s. 359-371). Ankara: PegemA.
- Ergün, A. ve Koç, S. (2022). Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 729-754
- Genç, A. ve Barut, Y. (2019). Karakter eğitimi ve gelişiminde aile, çevre ve okul. B. Özer (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde (s. 28-47). Ankara: PegemA.

- Güngördü, E. (2001). *İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler*. Ankara: Nobel.
- Gür, Ç., Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M. ve Demircan, A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 78-91.
- Görgülü-Arı, A. ve Hayır-Kanat, M. (2020). Covid-19 (Koronavirüs) üzerine öğretmen adaylarının görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Salgın Hastalıklar Özel Sayısı*, 459-492.
- Hoplar, Ş. (2018). *6.sınıf ünitelerinde yer alan doğrudan verilecek değerlerin öğretime yönelik öğretmenlerin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.
- İşman, A. (2022). *Uzaktan eğitim*. (Geliştirilmiş 5. Bs.). Ankara: PegemA.
- Kamer, S. T. ve Şahin, M. (2021). Değerlere ve değerler eğitime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (230), 725-744
- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-92.
- Karasu-Avcı, E., Faiz, M. ve Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 263-296.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9 (01), 69-83. DOI: 10.1501/Ozlegt_0000000115.
- Kelly, A.P. & Columbus, R. (2020). College in the time of Coronavirus: Challenges facing American higher education. *American Enterprise Institute Report*. URL: <https://www.aei.org/wp-content/uploads/2020/07/College-in-the-Time-of-Coronavirus.pdf?x91208>. 02.02.2023.
- Keskin, M. ve Özer-Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Keskinkılıç, F. ve Karataş, S. (2020). Dünyada ve Türkiye’de açık ve uzaktan öğrenmenin gelişimi. Karataş, S., Kılıç Çakmak, E. (Ed.), *Açık ve Uzaktan Öğrenme*. Ankara: PegemA. 30-56.
- Koç, E. S. (2021). Nasıl bir uzaktan eğitim? 1 yılın sonunda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7 (2), 13-26
- Körükcü, M. (2021). Social studies teachers' views on values education in the Covid19 pandemia process, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(15), 1366-1389.
- Kuloğlu, A., Yaşar, Z. ve Özer, M. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 171-186.
- MEB (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4-5-6-7 sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy (Çev. Ed). Ankara: Pagem Akademi.
- Moffatt, M. P.(1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. N. Oran (Çev.) Ankara: Maarif.

- Nugroho, W., Malinda, E. R., Rani, M. J. M. & Basori, B. (2020). An exploratory study on implementation of online learning by students during the COVID-19 pandemic. *Pancaran Pendidikan*, 9(2), 25-38.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0 (36), 9-34. DOI: 10.21560/spcd.60151
- Özen, F. (2019). Etkili öğretmenlerin dünü bugünü. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1 (1), 142-168.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (3. Bs.). Bütün, M. & Demir, S. B. (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pekdoğan, S. (2017). Çocukluk döneminde Amerika’da uygulanan değerler eğitimi programları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 503-520.
- Pişken, M. T. (2021). *Sınıf öğretmenlerinin pandemik salgın nedeniyle uygulanan uzaktan eğitim hakkında görüşleri (İstanbul ili Esenyurt ilçesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Sarı, H. (2020). Evde kal döneminde uzaktan eğitim: Ölçme ve değerlendirmeyi neden karantinaya almamalıyız? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 121-128.
- Sarıbıyık, B. (2022). *Covid-19 sürecinde ortaokul matematik dersinin uzaktan eğitim yoluyla uygulanmasının öğrenci ve öğretmen görüşleri çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler eğitimine giriş*. Ankara: Nobel.
- Seyhan, A. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri ve görüşleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD)*, 7(3), 65-93. <https://doi.org/10.51948/auad.910385>.
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: Öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 273-296.
- Stemler, S. (2001). *An overview of content analysis, Practical Assessment, Research and Evaluation*. (7)17. DOI: <https://doi.org/10.7275/z6fm-2e34>
- Şanlı, E. (2019). Değerler eğitimine yönelik öneriler. B. Özer (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde (s. 292-315). Ankara: PegemA.
- Tanta, A. (2021). *Pandemiden kaynaklı uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tarhan, N. (2019a). *Sen ben ve çocuklarımız*. İstanbul: Timaş.
- Tarhan, N. (2019b). *Aile okulu ve evlilik*. İstanbul: Timaş.
- Toquero, C. M. (2020). Emergency remote education experiment amid COVID-19 pandemic in learning institutions in the Philippines. *IJERI: International Journal of Educational Research and Innovation*, 15, 162-176.
- Tulunay-Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt 15, No. 34, 41-60.
- Ulucan, Ö. (2022). *Öğretmen adaylarının bilgi, medya ve teknoloji becerileri ile uzaktan eğitime yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi.
- Ulusoy, K. (2021). *Karakter, değerler ve ahlak eğitimi*. (2. Bs.). Ankara: PegemA.

- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- URL-1, <http://uzem.cbu.edu.tr/tr/uzaktan-egitim-nedir> 18.05.2021.
- URL-2. *Uzaktan eğitim nedir, avantajları ve dezavantajları nelerdir?* URL: <https://www.sektorumdergisi.com/uzaktan-egitim-nedir-avantajlari-ve-dezavantajlari-nelerdir/>. 18.05.2021
- Ülger, K. (2021). Uzaktan eğitim modelinde karşılaşılan sorunlar-fırsatlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 393-412.
- Wang, Q. & Su, M. (2020). A preliminary assessment of the impact of COVID-19 on environment – a case study of China. *Science of the Total Environment*, 728. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.138915>.
- Wargadinata, W., Maimunah, I., Eva, D. & Rofiq, Z. (2020). Student's responses on learning in the early COVID-19 pandemic. *Tadris: Journal of Education and Teacher Training*, 5(1), 141-153.
- WHO (2023). <https://covid19.who.int/>.16.08.2023.
- Yazıcı, D., K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*: 499-522
- Yazıcı, M. (2016). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, İ., Topçu, E. & Kaymakçı, S. (2021). The effect of gamification on motivation in the education of pre-service social studies teachers. *Thinking Skills and Creativity*, 42, <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100907>.
- Yılmaz, M. T. ve Kesici, Ş. (2014). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi (OPUS)*, (4)6.
- Yorulmaz, M. ve Söyler, S. (2022). Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim: sağlık yönetimi öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9 (1), 42-54
- YÖK (2021). <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2021/ogretim-eleman-anket-sonuclari.pdf>. 05.01.2023

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: ... Üniversitesi Bilim Etik Kurulu Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Tarih:24.02.2021

No: E-30640013-108.01-8030

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 50

2. yazar katkı oranı : % 50